

care să conțină toate cuvântările. După trecerea în revistă a celor 64 de mss., urmează menționarea edițiilor începând cu *editio princeps* Aldina, îngrijită de Victor Trincavelli. La cele opt cuvântări editate de Trincavelli, Henricus Stephanus a adăugat alte șase cuvântări. Ediția Petau II din 1618 conține 19 discursuri, iar a lui Hardouin din 1684, 32 de discursuri. În 1816 Angelo Mai a adăugat la corpusul discursurilor încă două, intitulate *Despre conducere* și *Pentru Eugenianus*. Ultimele două ediții realizate de Dindorf au apărut la Lipsca în 1830 și 1832. În 1959 a fost tipărit aparte discursul 26 sub titlul *Plaidoyer d'un socratique contre le Phèdre de Platon*. Introducerea, stabilirea textului și traducerea se datoresc lui Hubert Kesters. Din aceste discursuri, 20 sînt oficiale, în timp ce celelalte se referă la împrejurări particulare și dezvoltă subiecte morale. Din cuprinsul lor avem posibilitatea să cunoaștem evenimentele timpului, oamenii și moravurile lor și însuși pe orator. Printre cele mai interesante se numără discursul 23, intitulat *Σοφιστής*, în care Themistios răspunde unor critici și unde, sub forma unei apologii personale, face o prezentare a propriei sale vieți. În discursul 24, *Περὶ τῆς ἀρχῆς*, explică cum a acceptat din partea lui Theodosios sarcina de prefect al orașului Constantinopol, fără să dezmințe principiile filozofice de care era călăuzit. Întreaga lui elocință a fost pusă în slujba umanității, dreptății și a unor înalte aspirații morale. Vol. I din ediția lui G. Downey cuprinde primele 19 cuvântări, celelalte urmînd să apară în vol. II.

Din colaționarea celor 64 de mss. ale lui Themistios și care ridică serioase dificultăți în stabilirea arhetipului, autorul ediției ajunge la concluzia că cel mai bun mss. este Ambrosianus A, datînd de la începutul secolului al XV-lea, menționat de Martini și Bassi în Cat. cod. gr. bibl. Ambrosianae sub numărul 455 și care, pe lângă discursurile lui Themistios, cuprinde discursurile lui Aeschines, adversarul lui Demosthenes. Mss. A II, adică A Ambrosianus și II (Coislirianus) de la începutul secolului al XV-lea și Ψ (Salmanticus) posterior secolului al IV-lea oferă cea mai bună tradiție. În privința ortografiei manuscrisele sînt inconstante; uneori se întîlnește forma *συμ* alteori *ε̅υμ*; *Ὀλυμπίασιν* și *Ὀλυμπιάσιν*; *Φωνίξ* cu accent ascuțit, ca în ms. Π, și *Φῶνιξ* cu circumflex ca în ms. A.

O traducere engleză și un comentariu al discursurilor lui Themistios stau să apară, după afirmarea editorului.

Ediția s-a bucurat de sprijinul mai multor filologi și în special de ajutorul lui Rudolf Mach (Princeton), care a pus la îndemna lui Downey versiunile arabă și siriană ale cuvîntărilor.

Cu prilejul acestei valoroase ediții, avem plăcuta datorie să facem mențiunea cuvenită despre unele manuscrise ale lui Themistios, aflate la noi în țară, la Biblioteca Academiei, înregistrate în cele 2 volume ale Catalogului mss. grecești. E interesant de reținut că aceste manuscrise (663, (74), 657 (16), 721 (472) și 806) au constituit obiect de studiu și de investigație pentru numeroși profesori care au activat în țara noastră în cadrul celor două Academii domnești.

M. Marinescu-Himu

SEXTI AVRELIUS VICTORIS *Liber de Caesaribus*. Praecedunt *Origo gentis Romanae et Liber de uiris illustribus Urbis Romae*. Subsequitur *Epitome de Caesaribus*. Recensuit Fr. Pichlmayr. Editio stereotypa correctior editionis primae. Addenda et corrigenda iterum collegit et adiecit R. Gründel. Lipsiae, MCMLXVI.

După cum se vede din lungul titlu al cărții, Editura Teubner ne prezintă o nouă ediție a cărții lui Sextus Aurelius Victor, *De Caesaribus* și a altor trei cărți mai mici: *Origo gentis Romanae*, *Liber de uiris illustribus Urbis Romae* și *Epitome de Caesaribus*. Prima ediția a fost publicată de Pichlmayr în anul 1911.

Textele sînt însoțite de o prefață, în care editorii se ocupă de autorii cărților menționate, de manuscrise, de edițiile anterioare ale textelor. Textele sînt prevăzute cu apparatus criticus, dar nu au testimonia.

Spre a ilustra atitudinea autorilor față de problemele pe care le ridică tradiția manuscrisă, vom da cîteva exemple. În *Liber de uiris illustribus*, în capitolul Tiberius Gracchus, citim: *Octavio collegae intercedenti nouo ezemplo magistratum abrogauit*, subînțeles *Tiberius Gracchus*. Traducerea: « A anulat magistratura lui Octavius, colegul său, care i se opunea ». Manuscrisele din grupa B au *collega intercedente*, iar manuscrisele din grupa A, la care se alătură și Andreas Schott, în ediția sa din 1579, prezintă lecțiunea *collegae intercedenti*. E. Keil, în edițiile din 1850 și 1872, propune lecțiunea *collega intercedente <ei>*. După cum se vede, Pichlmayr și Gründel au preferat lecțiunea *collegae intercedenti*, dată de manuscrisele din grupa A (= Gudianus, 84, din secolul al IX-lea, și Gudianus 138, din sec. XI), care sînt cele mai bune. Evident că lecțiunea aleasă de Pichlmayr — Gründel este cea mai clară, deoarece prin dativul *collegae intercedenti* arată cui a răpit Tiberius Gracchus magistratura. Este lecțiunea cea mai logică. Totuși, E. Keil, ținînd seama de faptul că în limba latină sînt adesea cazuri cînd cititorul trebuie să deducă din context anumite lucruri, a încercat o conciliere între păstrarea ablativului absolut *collega intercedente* și arătarea persoanei și a propus introducerea pronumelui <ei>, care ar fi putut scăpa copiștilor. Fără să tăgăduim valoarea manuscriselor din grupa A, nu putem totuși să nu subliniem valoarea lecțiunii dificililor: *collega intercedente*.

În capitolul Marcus Tullius Cicero toate manuscrisele au: . . . *post Rhodum petiit, ubi Molonem Graecum rhetorem tum disertissimum magistrum habuit*. Pe bună dreptate ediția de față păstrează această lecțiune, împotriva lui Markland, care propune: . . . *Graecorum rhetorum*. Într-adevăr, adverbul *tum* face inutilă prezența unui complement al superlativului, cu atît mai mult cu cît nici autorul acestei cărți nu putea să-și ia răspunderea că Molon era cel mai elocvent dintre autorii greci.

Aceeași prudență o arată autorii păstrînd, în *Epitome de Caesaribus*, 1, 24, lecțiunea: *Nam poetam Ouidium, qui et Naso, pro eo, quod tres libellos amatoriae artis conscripsit, exilio damnauit*, contra lui Opitz, care propunea: (*irreuocabili*) *exilio*. Este mai mult ca sigur că autorul acestui capitol nu s-a gîndit, cînd a redactat textul, la ce fel de exil a fost condamnat Ovidius.

Aceste exemple sînt suficiente spre a arăta prudența de care dau dovadă autorii în alegerea lecțiunilor, ceea ce mărește considerabil valoarea ediției.

N. I. Barbu

SCRIPTORES HISTORIAE AVGVSTAE edidit Ernestus Hohl. Editio stereotypa correctionior. Addenda et corrigenda adiecerunt Ch. Samberger et W. Seyfarth (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Latinorum Teubneriana). Lipsiae, in aedibus B. G. Teubneri, 1965. Vol. I—II, XXI—310 + 308 p. in 16°.

Dacă se exceptează edițiile parțiale — însoțite sau nu de comentarii — a citorva vieți de împărați sau uzurpatori, *Historia Augusta*, în întregul ei, a cunoscut în ultimul veac abia patru editori: Jordan-Eyssenhardt (1864), Hermann Peter (1865, ²1884), David Magie (1921, ²1930) și Ernst Hohl (1927, ²1955). Istoric mai mult decît filolog, și istoric al Imperiului mai degrabă decît al altei epoci din trecutul Romei, cel din urmă era în măsură a face să beneficieze ediția